

5-nji tema: **Türkmen Türkçesinde İstek, Rica, Onama, Reddetme, Kararsızlık İfadeleri** (Türkmen dilinde isleg bildirme, haýyş etme, makullama, inkär etme, ikinjiňlenme nusgalary)

Dersiň maksady:

✓ talyplara türkmen diliniň fonetik, morfologik we grammatik gurluş aýratynlyklaryny öwretmek;

✓ talyplara türkmen diliniň sözlük hazynasyny we semantik aýratynlyklary öwretmek;

✓ talyplara türkmen dilinde dürli temelar boýunça öz pikirlerini yzygiderli, logiki taýdan dogry beýan etmekligi öwretmek,

✓ talyplara türkmen diliniň dürs ýazuw düzgünlerini öwretmek;

✓ olara orfografik taýdan ýalňyşsyz beýan etmegiň tärlerini öwretmek;

✓ talyplaryň türkmen dilinde sözleýiş medeniýetini we ýazuw endiklerini hem-de başarnyklaryny ösdürmek;

✓ dersde türkmen dilini we edebiýatyny oňat öwretmek üçin talyplaryň özara işjeňligini ýola goýmak;

✓ türkmen dili we edebiýat sapaklarynda tehnik serişdelerden peýdalanmak;

✓ türkmen dili we edebiýaty dersleriniň üsti bilen talyplarda watansöýüjiligi, zähmetsöýerligi, agzybirligi, ahlaklylygy, ynsaplylygy, türkmen milli we dünýä gymmatlyklaryna buýsanç, gözellige söýgi duýgularyny terbiýelemek.

Dersiň wezipeleri:

- talyplaryň türkmen diliniň fonetik, morfologik we grammatik başarnyklaryny ösdürmek;
- talyplaryň sözleýiş dilini kämilleşdirmek;
- talyplaryň ýazuw we hatdatlyk endiklerini ösdürmek,
- talyplaryň sözlük üstünde özbaşdak işlerini kämilleşdirmek
- talyplaryň okama we düşünme ukyplaryny ösdürmek;
- talyplaryň gürrüň berme we ýazyp beýanetme endiklerini kämilleşdirmek;
- söz öwrenme endiklerini artdyrmak;
- terjime etme ukyplaryny ösdürmek...

Dersiň görnüşi:

- dilden düşündirme;
- ýazuwdan beýanetme;
- sorag-jogap arkaly berkitme;
- shemaly we tablisaly düşündirme;
- tehniki serişdeler arkaly düşündirme;
- ýumşuň kömegi bilen geçileni gaýtalama...
- öý işi tabşyрма...

Dersiň ýörelgeleri:

- ✚ türkmen filologiýasy baradaky bilimiň mazmuny bilen onuň beýan edilişinin bitewiligini gazanmak,
- ✚ türkmen diliniň beýleki dersler we durmuş bilen baglanyşygyny üpjün etmek;

✚ edeplilik, dogry sözlülük, ynsanperwerlik, yzygiderlilik, sylag-hormat we ýaş aýratynlyklara dogry gelmek.

✚ ders we durmuş, teoriýa we praktika gatnaşygy esasynda olaryň özara baglanyşygyny üpjün etmek...

Dersiň usullary:

- ❖ talyplaryň özbaşdak işleri we ýumuşlary barlag etmek;
- ❖ **ACTIV Studio** we **Power Point** maksatnamalaryndan peýdalanmak,
- ❖ türkmen filologiyasy boýunça öwredilýän temanyň prezentasiýasyny geçirmek,
- ❖ diliň grammatik kategoriýalary bilen baglanyşykly kynçylyklarda „**akyly sagady**“, “**akyly kompas**” “**akyly şejeräni**“ kömege çagyrmak,
- ❖ talyplaryň arasynda özara pikirlenme minutlaryny geçirmek;
- ❖ talyplaryň logiki yzygiderliligine, subut edijiligine ünsi güýçlendirmek;
- ❖ Dersde düşnükçiligi we aýdyňlygy üpjün etmek...

Dersiň görkezme esbaplary:

- okuw kitaplary,
- gepleşik gollanmalary,
- ýazdyrylan ylmy çeşmeler,
- usuly gollanmalar,
- ses ýazgylary,
- deňişli suratlar,
- tablisalar, çyzgylar,
- sözlükler,
- metbugat maglumatlary.

**10. HAÝYŞ, DILEG,
ISLEG-ARZUW,
MASLAHAT WE RUGSAT
ALMA (RİCA, DİLEK,
İSTEK, TAVSİYE, ÖNERİ
VE İZİN ALMA)**

**- Daşary çykyp
bilerinmi? / Daşaryk
çykmak mümkinmi?**

*Daşary: çykyp
bilerinmi? / Daşary:k
çykmak mümkü:nmü?*

- Dışarı çıkabilir miyim
acaba?

**- İçeri girip bilerinmi?
/ İçerik girmek
mümkinmi?**

*İçeri: gi:rip bilerinmi? /
İçeri:k gi:rmek
mümkü:nmü?*

- İçeri girebilir miyim?

**- Penjiräni açyp
bilerinmi? / Penjiräni
açmak mümkinmi?**

*Penjirä:ni açyp
bilerinmi? / Penjirä:ni
açmak mümkü:nmü?*

- Pencereyi açabilir
miyim?

**- Şu kresloda oturyp
bilerinmi? / Şu diwanda
oturmak mümkinmi?**

*Şi kireslo:da oturup
bilerinmi? / Şi di:wa:nna
oturmok mümkü:nmü?*

- Bu koltuğa oturabilir
miyim?

- Çilim çeksem, sizi biynjalyk ederinmi?

Çilim çeksem, sizi bi:ynjalyk ederinmi?

- Sigara içsem sizi rahatsız eder miyim?

- Bu ýerden telefon edip bilerinmi? / Bu ýerden telefon etmek mümkinmi?

Bi yerden telefo:n edip bilerinmi? / Bi ýerden telefo:n etmek mümkü:nmü?

- Buradan telefon edebilir miyim?

- Sizden bir zat sorap bilerinmi? / Sizden bir zat soramak mümkinmi?

Sizzen bir za:t sora:p bilerinmi? / Sizzen bir za:t soromok mümkü:nmü?

- Size bir şey sorabilir miyim?

- Size bir zat aýdyp bilerinmi? / Size bir zat aýtmak mümkinmi?

Size bir za:t aýdyp bilerinmi? / Size bir za:t aýytmak mümkü:nmü?

- Size bir şey söyleyebilir miyim?

- Size jaň edip bilerinmi? / Size jaň etmek mümkinmi?

Size jaň edip bilerinmi? / Size jaň etmek mümkü:nmü?

- Sizi arayabilir miyim?

- Siz(iň) bilen galmagyma rugsat ediň?

Siz(iň) bilen ga:lmagma rugsat ediň?

- Sizinle kalmama izin verin?

- Ýükümi şu ýere goýup bilerinmi? / Goşlarymy şu ýerde goýmak mümkinmi?

Ýükümü ši yere goýup bilerinmi? / Goşlorumu ši ýerde goymok mümkü:nmü?

- Bagajımı buraya bırakabilir miyim?

- Maňa ýoly görkezip bilersiňizmi?

Maňa ýo:lu görközüp bilersiňizmi?

- Bana yolu gösterebilir misiniz acaba?

- Muny hiç halamadym!
Munu hi:ç ha:lamadym!

- Bunu hiç beğenmedim!

- Her wagt çay ýerine kofäni halaýaryn.

Her wagyt ça:y ýerne kofä:ni ha:laýa:n.

- Her zaman çayı kahveye tercih ederim.

- Men daşaryk çykyp gelmekçi.

Men daşary:k çykyp gelmekçi.

- Dışarı çıkmaya ihtiyacım var.

- Öýde galmaklygy halaýaryn.

Öýdö ga:lmaklygy ha:laýa:n.

- Evde kalmayı tercih ederim.

- Haláyanym ak reňkdir.
Ha:laýa:nym a:k ireňkdir.

- Tercihim beyaz renktir.